

Hans Goldsteins tale ved Krystalnatsinitiativets mindearrangement

Taler

Hans Goldstein
Talsmand for den dansk-
jødiske fredsorganisation New
Outlook

Dato

9. november 2016

Sted

Nørrebro

Til den jødiske påske siges det, at det er vores pligt at fortælle om udgangen af Ægypten for langt lang over 3000 år siden og så i en præhistorisk tid. Og det gør vi!!

Så, måske er det derfor føler jeg mig i så høj grad forpligtet til, at fortælle hvad der skete for kun 78 år siden den 9. november 1938.

Og så er der heller ikke mange tilbage som kan optræde som øjenvidner og som kan tegne et billede af hændelserne i krystalnatten.

Der er efterhånden trængsel i hvad den 9. november skal huskes for. I min barndom var det dagen den første verdenskrig sluttede 1918, Senere, krystalnatten 1938 vi mindes her og så endelig Berlinmurens fald for 27år siden en begivenhed som måske kan fortrænge mindet om krystalnatten. Men sådan er det altså ikke! Tak fordi I mødte op.

Der er gået mere end 97 år siden jeg blev født i Wien. Vi var en varm og kærlig familie, yderst vel integreret, ja mine forældre og vi 3 børn var så at sige wienere med stort W.

Det hjalp nu ikke ret meget da ”Anschluss” kom i marts 1938 og Østrig blev det Stortyske riges Ostmark. De skrappe lovbestemmelser som de tyske jøder i løbet af 4 år Hitlerstyrelse blev udsat for blev indført hos os i løbet af 3 måneder og det skete rabiart og effektivt. Min far som var tandlæge måtte efter 1. juli ikke længere behandle ariske patienter, operationsstolene blev fjernet, selvfølgelig mod en flot kvittering, jøderne kunne sagtens behandles på en køkkenstol. Det betød nu ikke så forfærdelig meget, Wiens jøder havde andre bekymringer end

at få ordnet deres tænder, det gjaldt at komme væk, og det så hurtig som muligt. Men det var lettere sagt end gjort. Alle grænser var lukket for os med et stort ”J” på passets forside. Og om det så ikke var nok forærede de os også et ekstra fornavn, mændene Israel og kvinderne Sara.

Jeg vil skåne jer for beskrivelsen af alle de ydmygelser vi var udsat for i de første måneder efter Anschluss, det var, når alt kommer til alt, småting i forhold det der fulgte.

Man siger at gamle folk har svært med at huske det der skete i går eller i forgårs. Og det er der noget om! Men det der skete i natten mellem den 9. og 10. november 1938 og dagene derpå, det glemmer jeg aldrig. Natten som gik ind i historien som krystalnat.

Lad mig kort fortælle hvad der egentlig skete: Jødernes situation i Tyskland og specielt i Østrig blev værre og værre i løbet af 1938. 17.000 polske jøder med fast bopæl i Tyskland skulle sendes til Polen, men Polen vil lade dem ikke komme ind. Ca. 5.000 af dem havnede Ingenmandsland ved byen Zbaszyn i kulde og sult. Den knap 18 årige Herschel Grynszpan som levede illegal i Paris hørte, at hans forældre var mellem de deporterede, opsøgte den tyske ambassade og skød der en embedsmand Ernst von Rath. Grynszpan blev for resten i juni 1940 af Vichy regeringen udleveret til Tyskerne – hans skæbne er ukendt.

Denne episode blev af tyskerne brugt som forklaring for en nøjagtig planlagt aktion med pogromagtige udskejelser over hele Tyskland.

Over 300 synagoger og ca. 200 andre jødiske bygninger gik op i flammer, 25.000 jøder blev arresteret og sendt til KZ, 91 blev dræbt. Når brandvæsen blev udkommanderet var det ikke for at slukke brandene men for at hindre at ilden breder sig til nabohusene. Tallene for Wien var 42 synagoger brændt, 27 dræbt, 88 hårdt såret, 700 begik selvmord i nattens løb, 6.500 blev arresteret, deraf 3.700 sendt til KZ i Dachau. Blandt dem var også min far.

Hermann Göring, Hitlers nummer 2, var meget sur over de mange værdier der var gået tabt. ”De skulle hellere have slået flere jøder ihjel.”

Den 10. november gik jeg som sædvanlig til arbejde på kontoret. På vejen så jeg nok en del SA-folk i højt humør, med det spekulerede jeg faktisk ikke specielt

over. Men da jeg kom frem, kom husets vicevært og viskede: Hansl se at komme hjem! SA er allerede oppe på jeres kontor.

På vejen hjem så jeg først rigtig de store ødelæggelser der var sket. Medens den store Stadttempel var ubeskadiget og bevogtet af politiet, var ruderne i de omkringliggende jødiske forretninger smadret, varerne smidt ud på gaden og dørene smurt til med antisemitiske slogans.

At den store Stadttempel ikke brændt ned skyldtes afgjort ikke pietetsfølelse hos banditterne. Bortset fra, at der ligger det gamle Saitenstettenkloster fra 13 hundredtallet lige overfor, så var her også den jødiske menigheds kontor med medlemskartotek over byens jøder. Kartoteket blev senere brugt til deportation af Wiens jødiske borgere. Hjemme havde min mor allerede hørt, at vores far var taget på gaden og interneret på hovedpostkontoret. Vi tog derhen med noget tøj og mad, dengang anede vi ikke, at han en uge senere vil være på vej til KZ Dachau. Men han kom da ud efter 6 måneder og senere af sted til USA.

Det gjorde vores mor desværre ikke. Hendes visum blev forsinket og far var tvunget at tage af sted alene. Et år senere blev mor deporteret til Polen. Jeg sendte her fra Danmark tre Røde Kors pakker, de første to kom frem, nummer 3 kom retur med påskrift ”adressat flyttet, hvorhen ukendt” Getthoen i Rzeszow var opløst og alle beboere sendt til Auschwitz og til døden.

Efter krystalnatten var den sidste rest af eksistensmulighed for jøderne i Tyskland væk. En bøde på 1 Milliard Reichsmark skulle betales som bod for mordet i Paris. Jøderne skulle også sørge for genetablering af gadebillede efter vandalernes hærgen og forsikringsbeløbene for over 225 millioner Reichsmark gik direkte i den tyske statskasse.

Krystalnatten var det første rigtige pogrom i Tyskland siden middelalder, og dog kun begyndelsen til de europæiske jøders lidelsehistorie, Holocaust, 6 millioner jøders død i de tyske koncentrationslejre.

Af Wiens 200.000 jøder omkom 66.000, jeg personlig har mistet 18 af min familie, deriblandt min mor og min farmor som begge endte i Auschwitz gaskammer.

Den 14. marts 1985 kom i ”Wiener Zeitung”(svarer til vor Statstidende) en

officiel notits: Maria Rosenberger, født 1900, østrigsk statsborger, gift, sidste bosted Mattersburg, blev efter 1938 som tilhørende den mosaiske trosbekendelse deporteret. Siden dette tidspunkt mangler efterretninger. Den savnede opfordres hermed at melde sig senest den 20. maj 1985 ved Landesgericht Eisenstadt ellers ville hun erklæres for død. Sandsynlig en ganske naturlig formulering, men det løb mig koldt ned ad ryggen da jeg læste det.

Jeg tror ikke at nogen af os der har oplevet krystalnatten nogensinde vil glemme den. Når jeg stiller op igen og igen så er det fordi jeg ved, at om få år ligger de sidste af os der kan fortælle om hændelserne for 78 år siden 3 alen under jorden. At gøre opmærksom på det voksende fremmedhad og racisme både her, og i andre lande.

Jeg bruger hver lejlighed til at omtale oktober 1943 som en af de få solstrålehistorier fra en mørk tid.

Hvis vi ikke på dette tidspunkt var glad for at det var i Danmark vi var havnet, så er der ingen grænser for den taknemmelighed jeg føler over for det danske folk efter deres indsats i oktoberdagene 1943. Vildtfremmede mennesker åbnede deres hjem og det med stor risiko for deres egen sikkerhed. De personer som hjalp os i disse dage, de der organiserede transporter og risikerede livet må aldrig blive glemte.

Alligevel kommer igen og igen historier frem, sidst i en ny film som udpensler fiskernes optræden som grådig og grisk. Der var muligvis enkelte uheldige elementer imellem, men lad mig fastslå – vi, vistnok 10 chaluзим fra Roskildeegn kom 100% gratis til Sverige, ja vi afleverede vore rationeringsmærker kan jeg huske, dem havde vi ikke brug for i Sverige. Fiskerne risikerede livet, ingen viste at det gik så forholdsvis let, så at folk der kunne betale fik lov tid det, det finder jeg stadigvæk helt rimelig.

Gennem årene har jeg mange gange hørt, og finder det helt ud af proportion at sammenligne begivenhederne dengang i og omkring krystalnatten med nutidens behandling af indvandrere her og i mange andre lande. Og jeg håber da virkelig, at det forholder sig sådan.

Når vi samles i dag er det ikke alene for at mindes ofrene for nazisternes ugeringer dengang i 1938. Man kan læse, at der i ungarske byer atter

pilekorslignende grupper marcherer og det med krav om at forbyde jøder at erhverve fast ejendom og om at internere romaer. Ungarns højre regering under Viktor Orban er nu også gået på direkte angreb på pressefriheden og fået landets førende avis "Nepszabadsag" lukket Nynazistiske grupper få større og større tilslutning mange steder, også i lande man troede var immune mod den slags. Også her til lands hører nedsættende bemærkninger om indvandrere og flygtninge til daglig kost.

Valget i USA i går viste også hvor meget populistisk propaganda kan påvirke brede kredse af befolkning i et land med lange demokratiske traditioner. Ak ja! Donald Trump på verdens mægtigste plads! Jeg håber det bedste men frygter desværre også det værste!

Men lad os nu stå vagt om vore humanistiske værdier, om ytringsfrihed, medmenneskelighed og demokrati! Jeg deler talerstolen i dag med to personer jeg sætter umådelig stor pris på. Anders Jerichow og Özlem Cekic. Og til lykke Özlem med den Grundtvigspris 2016 du fik sammen med Bent Melchior som i øvrigt sidste år stod her som mødets hovedtaler.

Skønt at også i år være i godt selskab!

Aldrig mere en krystalnat!

Tags

Anden Verdenskrig, Demonstrationstale, Mindetale, Taler om Krystalnatten 1938

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/hans-goldsteins-tale-ved-krystalnatsinitiativets-mindearrangement-2016>